

وسه که دارای امتیاز ابدیت میباشد . مانع از آزادی فکر و اجتهاد نیست ، زیرا همانطور که یاد آور شدیم دامنه آن بقدری پهناور است که سیر در ملکوت آسمانها و غوره و اعماق زمین را در بر گرفته و بر اساس نوامیس عمومی و لایتنیر جهان ، باب اجتهاد و آزادی فکر را در مسیر کمال و پیشرفت باز سمندارده است .

در اینجا برای روشن شدن مطلب ناگزیریم يك سوال علمی را مطرح سازیم . ظنلی است حساس و در عین حال دقیق که کوچکترین انحراف از آن ممکن است منجر به بدعت گذاردن در دین بشود و گمراهی و سلاطت یار آورد و آنرا نیست که فقهاء و مجتهدین اسلامین دارند که اجتهادات و نظریات جدید را بر اصول ثابت ، حاویدان و مبسوس اسلامی تطبیق دهند و از این راه آراء و اجتهادات خود را در موضوعات و فروع گوناگون مستند گردانند .

توضیح اینکه : هر گاه مجتهدی در برابر موضوع جدیدی قرار گرفت در صورتی میتواند درباره آن اظهار نظر کند که رای او مستند به اصول کلی و دلائل تفصیلی باشد مثلاً سیره و روش پیغمبر اکرم ص که یکی از دلائل تفصیلی است و اعتبار آن بشی قرآن مجید ثابت شده ، میتواند مستند فتوا و اظهار نظر طبقه پیرامون پیشین موضوع باشد

بنابر این مجتهدی چنگاه نظری که دارای نسب کند و از روی گمان هم نتوانی دهد ، زیرا تصریح قرآن مجید گمان نمی تواند حتی گوشه ای از سنی را بنیای اساسی (۱) ، بلکه مجتهد از روی و علم فتوا میدهد و با بر اساس دلائل علمی و اظهار نظر میکند (۲)

و بیدارت دیگر فقهاء احکام را در وقتش ، تبیین کرده اند : واقعی و ظاهری ، احکام واقعی احکامی هستند که در واقع و حقیقت در شرع مستعمل و مورد داشته و قابل تغییر و تبدیل نیست و احکام ظاهری آن احکامی هستند که آراء آنها میشود یا احکام واقعی دیده .

احکام ظاهری همان نتیجه آراء و اجتهاد مجتهدین است که در حقیقت از او بدست یافتن یا آنها با احکام واقعی که همان احکام پر و زخم کار و معنی خودشان و بیرونشان میباشد دیده اند (۳) همین مثال مختصر روشن بسیار که تحلیل و تحقیق در مراحل گوناگون فرعک اسلامی در بعد پایه و مبسوس قرار گرفته و در عین حال چگونه از پشتیبانی يك سلسله قوانین ثابت آسمانی بر خوردار است .

(۱) و ان القلن لا یغیر من الحق شیئاً سوره نجم آیة ۳۰ .

(۲) دلائل علمی در اصلاح دانشمندان علم اصول عبارت است از دلائل ظنی که منتهی

بندلیل مسلم و ثابت گردد و کفایة الأصول محقق خراسانی

(۳) کفایة الأصول محقق خراسانی